

DISSERTATIO IV.

DE MODIS ACQUIBENDI RERUM DOMINIA.

346. A personis ad res et modos acquirendi earum dominia Imperator progreditur, L. 2. et 3. *Inst.* Res vero, ut hic a Jurisconsultis considerantur, illæ sunt, quæ ejus sunt naturæ, ut esse in bonis possint; quidquid vero actu in patrimonio nostro est, ab iisdem pecunia appellatur, L. 5. ff. de V. S.

Divisione prima aliæ *divini*; aliæ *humani* juris sunt. Priores vel sacræ sunt, vel religiosæ, vel sanctæ. *Sacræ*, quæ per Pontifices Deo rite consecratæ sunt, ut ædes sacræ, donaria ad ministerium dedicata Dei, §. 8. *Inst. h. t.* *Religosæ* olim sepulchra erant, §. 9. *Inst. h. t.*: quarum vero nomine nunc et cœmeteria, quin et xenodochia, orphanotrophia, ptochotrophia veniunt. *Sanctæ*, quæ vel solemnni ritu Deo traditæ, vel speciali sanctione pœnali muniuntur, ut qui eas violarit, puniatur. Perperam vero scripsit HEINECCIUS *Elem. jur.* §. CCCXXX. principia de consecratione, a paganis scilicet, perperam recepisse christianos, ac a CONSTANTINI temporibus inter christianos creditum, res ita sacras fieri per consecrationem, cum principia de consecratione abunde tradant jam divini T. V. Libri, e quibus hæc HEINECCIUS, si voluisset, potuisset et ipse addiscere.

Res juris humani rursus vel *communes* sunt, quæ, quantum ad proprietatem nullius sunt, quantum ad usum, omnium sunt hominum, §. 1. *Inst. h. t.* velut aer, mare, littora maris, aqua profluens. Vel *publicæ*, quarum proprietas est penes populum, usus penes singulos ex populo. Vel *universitatis*, quarum proprietas pariter penes universitatem est, usus penes singulos ejus universitatis. Vel *singulorum*, quæ in singulorum patrimonio aut dominio vel vere, vel fictione juris sunt.

At hic causas potius domini rerum, neglecta rerum in se sterili philosophicaque contemplatione, observant Jurisconsulti. Causæ vero domini vel remotæ, vel proximæ sunt. *Remotæ* sunt tituli ad transferendum dominium habiles, nec nisi jus ad rem tribuunt; de quo plura, ubi de præscriptione. *Proximæ*, quæ jus in re, ipsumque tribuunt dominium; unde *modi acquirendi* appellantur.

347. Modi acquirendi sunt vel juris naturalis aut gentium; vel juris civilis. §. *singulorum. Inst. de R. D.* aliarum enim rerum dominium jure naturali et gentium; aliarum de jure civili consequimur. Modos acquirendi *juris naturalis* rursus Jurisconsulti post GROTIUM dividunt in originarios, tum derivativos. *Originarii* sunt, quibus dominium rerum, quæ nullius

sunt, nanciscimur, suntque generales duo, *occupatio* et *accessio*. Contra *derivativi* sunt, quibus rei cujusdam dominium jam constitutum transit ab uno in alium. Sic derivativus jure naturali est sola *traditio*. Modi acquirendi *civiles* sunt usucapio, vel *præscriptio*; donatio; successio testamentaria, vel ab intestato, legatum, fideicommissum; bonorum possessio, acquisitio per adrogationem, de quibus agit Imperator in *Inst. a Tit. 6. Lib. II. usque ad Tit. 14.* nosque, in hoc ordine præeunte Imperatore deinceps, sola donatione, cum hodie non amplius modus acquirendi domini sit, sed titulus, commodius ad contractus gratuitos reservata. Sed et de possessione ac successione ab intestato actum jam est.

CAPUT I.

DE MODIS ACQUIRENDI JURIS NATURALIS ET GENTIUM.

De *traditione* disseruimus, ubi de jure in re egimus. Proinde de duobus originariis, *occupatione* et *accessione* hic remanet disputatio. *Occupatio* vero, in sensu juris sumpta, est apprehensio rei domino carentis cum animo illam habendi ut suam. Eæ vero res domino carere censentur, quæ vel natura in cujusquam dominio non sunt, vel pro derelictis habitæ esse in dominio desierunt. Illæ autem res pro derelictis haberi censentur, quas vel dominus eo animo abiecit, vel certe ita negligit, ut merito abieuisse præsumatur. Tres Civilistæ occupationis species numerant; *venationem*, *inventionem*, *occupationem bellicam*, e quibus Theologi tantum duas priores prosequuntur, quarum prior res animatas, altera inanimatas complectitur. *Accessio* modus est, vel jus acquirendi incrementum, quod rei nostræ adjungitur, vel natura, vel arte, unde accessio duplex enascitur: naturalis, et artificialis, sive, quod idem, industrialis.

ARTICULUS I.

QUARUM RERUM, ET QUOMODO VENATIONE ACQUIRATUR DOMINIUM?

348. *Præmitto*: Venatio strictè et specificè sumpta pro modo acquirendi est occupatio feræ in naturali sua libertate constitutæ cum animo eam habendi. Alias etiam pro ipso venationis actu sumitur: sicque duplex in jure est, *clamorosa* cum canibus et saltibus inflatu corniculorum, eaque prohibetur clericis, *t. t. de clerico venatore*. Item frequenter *pro jure* venandi, vel persequendi feras; atque ita triplex distinguitur: *maxima*, sive jus persequendi feras grandiores nocivas, lupos, ursos, lynces, et similes, quod plerumque omnibus concessum. *Major*, sive bannus ferinus superior, jus persequendi cervos et similes feras. Deinde *minor*, sive bannus ferinus inferior, jus capiendi feras minores, vulpes, lepores, capreolos.

Per feras autem hic intelliguntur non sylvestres solæ, sed animalia quæcumque, quæ cælo sive aere, terra, marive, sive in aquis nascuntur. Unde

ad venationem *piscatio*, *aucupium* referuntur. Alia horum simpliciter *fera* sunt, quæ vel adhuc in naturali libertate constituta sunt; vel, licet capta sint, nondum habent redeundi consuetudinem, ac, si effugerint, feris omnino sylvestribus liberis æquiparantur. Alia a natura *mansueta* sive domestica, ut canes, equi, gallinæ. Alia *mansuefacta*, quæ quidem a natura sunt fera; sed industria hominum ita cicurata sunt, ut consuetudinem habeant eundi ac redeundi, ut falcones, aliquando cervi, etc.

349. *Dico I.* Animalia fera in naturali libertate constituta, licet aliquando alterius fuerint, fiunt primo capientis. §. *feræ. 12. Inst. de rer. div. et acquir.* ubi dicuntur fieri primo occupantis jure gentium, quod hic cum jure naturali confunditur, adde *L. 3. ff. de A. R. D.*

Dixi 1°. in naturali libertate constituta; nam animalia licet fera, sed jam capta ab alio, item quæ tenentur clausa, ut aves in ornotrophio, pisces in vivariis, piscinis, cervi aliæque feræ sylvestres in vivario vel sylva circumclausa, cum in libertate naturali non amplius sint, suumque occupatorem habeant, hujus subsunt dominio.

2°. *Primo occupantis*, id est, ita libertate privantis, quomodocumque id fiat, ut effugere amplius non possint. Hinc si fera ita vulneretur, ut moraliter non possit amplius manum effugere vulnerantis, hujus erit, etsi alius præveniat et manibus prehendant; quia jam censetur prius a vulnerante jaculo; ceu longa manu apprehensa. Vel, si fera ita sit illaqueata, ut se ipsa moraliter non possit evadere, est ejus, qui laqueum posuit, non qui exemit.

350. *Dico II.* Animalia fera mansuefacta, quam diu redeundi consuetudinem retinent, capientis non fiunt.

Ratio; quia talia, etsi domo absint, censentur tamen manere sub possessoris dominio, sicut mansueta alia, eo ipso, quod redire ad dominum soleant. Unde *columbas* (quas Imperator, §. 14. *Inst. h. t.* cum apibus ac pavonibus feris liberis annumerat; sed potius hodierno usu mansuefactis accensentur) quam diu consuetudinem retinent in sua redeundi columbaria, capere non licet: contra si, deserto proprio columbario, aliquoties tuas comitentur columbas, tuumque incolant columbarium, tuæ fiunt. Non tamen idcirco eas ad hoc allicere per fraudes atque illecebras inusitatas licet, quamvis non videatur illicitum, dare ad hoc columbis suis meliora et copiosiora alimenta, commodius instruere habitaculum. Pariter si examen *apum* tuum deserat alveare, atque ita procul avolet, ut retrahi non possit, fiet primo occupantis, tunc enim apes censentur naturalem rursus libertatem consecutæ; secus, si avolantes manent in conspectu tuo, ut earum persecutio non sit difficilis. §. *Apum quoque. Inst. de rer. Div.*

351. *Dico III.* Animalia mansueta, sive domestica, etsi aliquando longius a conspectu domini se receperint, aut alienos etiam in casses inciderint, non sunt capientis, sed manent nihilominus in possessione sui domini.

Ratio; quia tali fuga naturam suam non amittunt, qua semper suum dominum respicere censentur, ut illa vindicare possit contra detentorem quemlibet, sicut res corporales cæteras. Imo, ut dicitur, *L. Pomponius 44. ff. de A. R. D.* licet quis porcum e lupi faucibus, vel gallinam vulpi eripiat,

alioqui certo perituram, non fit illius dominus, sed restituere debet; nam quaelibet res nostra, quantumcumque periclitetur, manet nostra, quam diu non est consumpta, et recuperari potest.

352. *Dices 1°.* Quod nostrum est, sine nostro facto ad alium transferri non debet, *L. 11. ff. de R. L.*; ergo fera, cervus, aper, etc., semel captus, quantumcumque postea ratione nostram elapsus custodiam, manet in nostro dominio, neque fit alterius occupantis.

R. D. Ant. Quod nostrum est, et nostrum manet, non debet sine nostro facto transferri in alium *C.* quod nostrum esse desiit *N.* Talium animalium dominium, observante hic de CLINGENSPERG. potissimum in possessione consistit; igitur cum feræ, postquam naturalem libertatem recuperarunt, desierunt esse in possessione nostra, etiam in nostro esse dominio desierunt.

353. *Dices 2°.* Dominus fundi habet jus prohibendi venantem; ne suum fundum ingrediatur; ergo saltem fera tunc in alieno fundo capta non erit occupantis. *Ant.* colligitur ex *L. Injuriarum. §. fin. de injur.* ubi contra prohibitionem ingressus actione injuriarum teneri dicitur.

R. C. Ant. N. Cons. Etsi, stante prohibitione, lædam jus alterius, quod habet adversus me, ne ejus fundum, ipso invito, ingrediar; prohibitio tamen nequit facere, ut fera suæ libertati relicta, et consequenter nullius, hoc ipso fiat prohibentis; ergo nihilominus occupantis erit; actio vero injuriarum datur domino fundi, non ob feram captam, sed ob læsum jus ingrediendi fundum.

Neque obstat, quod forsitan fundus talis sit, cujus fructus in venatione consistunt; hoc enim de jure venandi et ingressum prohibendi debet intelligi; minime vero de feris, utpote quæ non sunt fructus fundi, sed se ipsas procreant. *L. 26. ff. de usur.*

354. *Dices 3°.* Pisces ex stagno, vel lacu alieno capti occupantis non fiunt; ergo nec feræ aliæ in fundo alieno. *Prob. Ant.* Pisces tales jam capti censerentur debent; ac forsitan ideo Imperator, *§. feræ. 12. Inst. h. t. de feris tantum*, ommissa mentione piscium, in fundo alieno captis loquitur.

R. N. Ant. et prob. Si de stagno et lacu proprie tali sermo est; in his enim pisces adhuc in sua naturali libertate sunt, et nondum a quoquam possideri dici possunt; igitur æque, ac feræ terrestres, capientis fient.

355. *Dices 4°.* Pisces in piscinis ac vivariis degentes non fiunt occupantis; ergo neque versantes in stagno, vel lacu.

R. C. Ant. N. Cons. Ratio discriminis est, quod piscinæ, vivaria constituentur opera hominum, ac pisces in illa a nobis immittantur; alantur nostro sumptu; cumque, quando voluerimus, haberi a nobis facile possunt, libertate naturali privati in nostra potius sunt custodia. Unde et eorum ablatione furtum committitur; atque inde auferentes ceu fures punire jubet Nemesis Carolina, *Art. 169.* At stagnum et locus natura fiunt: in his nascuntur pisces; vel iis afferuntur inundatione; aut affluxu aquæ per meatus subterraneos: nec facilis, sed incertæ capturæ sunt; unde in his pisces capientes, ceu fures puniri non possunt; licet alia corrigi pœna possint. *WALZENEGG. de Piscat. n. 12.*

356. *Dices 5°.* Ponamus igitur venationem datam alteri jure ususfructus, aut illi elocatum esse, saltem tunc fera in alieno fundo capta non cedit occupanti.

R. Etiam tunc cedit occupanti; concessa enim venatione jure ususfructus, aut contractu elocationis, non ideo fera libera fit usufructuarii, aut conductoris, utpote quæ nec fructus, nec pars fundi est; sed solum, ut ante dictum, *jus venandi*, quod tantum ad fructus fundi pertinere censetur, *L. 9. §. occupiorum. ff. de Usufr.* sed de hoc plura *Art. seq.*

ARTICULUS II.

AN, NON OBSTANTE, QUOD OCCUPATIO PER VENATIONEM CONFERAT JURE NATURALI ET GENTIUM DOMINIUM OCCUPANTI FERAS, NIHILOMINUS PRINCEPS JUSTE PROHIBIT SUBDITIS VENATIONEM IN FUNDIS SIVE COMMUNIBUS, SIVE AD PRIVATOS PERTINENTIBUS? AC QUOMODO PECCENT? AD QUID OBLIGENTUR CONTRA JUSTAM PROHIBITIONEM VENANTES?

Non posse Principem prohibere venationem subditis, non ignobiles Jurisconsulti ac Theologi ex antiquioribus censuerunt, DECIVS, JOANN. ANDREAS, TIRAQUELL. REBUFF. JASON aliique. Affirmativam contra tenuere COVARR. CAJETAN. MEDINA, SOTUS, LESSIUS, HAUNOLD. ac Recentiores hodie omnes, qui tamen inter se divisi, quoad partem controversiæ alteram, quomodo peccet? ad quid obligetur, qui contra prohibitionem justam venatur?

357. *Dico I.* Non obstante, quod animalia fera et libera jure naturæ et gentium fiant primo capientis; juste tamen Princeps subditis tam in locis communibus, quam ad privatum aliquem pertinentibus prohibere potest.

Prob. Quia rationes prohibendi gravissimæ sunt et justissimæ: 1°. Ne subditi venationis capti dulcedine a suis functionibus, agricultura, artificii, mercatura, litteris in damnum Reipublicæ abstrahantur. 2°. Ne usui armorum cum periculo seditionis assuescant. 3°. Ne venationis prætextu exercentur prædationes et latrocinia. 4°. Quia, si promiscue liceret venatio, magna fieret ferarum inopia, si non omnino exterminarentur. 5°. Principes, cum in eos populus lege regia omne imperium et potestatem transtulerit, *§. 6. Inst. de J. N. G. et C.* jus venandi tanquam regale sibi merito vindicant: Germaniæ vero Principes vi juris territorialis. 6°. Potest venationem sibi reservare Princeps, quia pertinet ad dignitatem ejus, et tuendam valetudinem, quæ ex magnis pro Republica laboribus et curis, hac corporis exercitatione omnino honesta recreatur. 7°. Quia pro Principe jam stat immemorialis consuetudo et præscriptio.

Cæterum tamen non bene prohiberet Princeps, ne subditi abigant feras a satis et frugibus depascendis; cum enim cuivis liceat sua defendere contra aggressorem privatum; licebit a potiori contra bestias, quas utique subditi alere non tenentur tam gravi rerum suarum detrimento. Tenetur etiam Princeps (saltem nisi jus venandi absolutum et illimitatum jure belli, aut simili titulo acquisierit) compensare damna, quæ per multiplicatas nimium feras, aut venationem inferuntur subditorum agris, vineis, et satis, nisi forte

aliunde constaret, subditos ad id patiendum teneri, ut si sub hoc onere obtinissent vicina sylvis prædia; id quod tamen non præsumptione sola, sed probatione constare debet; ne alioquin, quidquid fundi vicinum sylvis, esse hoc affectum onere sequeretur, quod nemo dixerit. Vel nisi subditi culpa sua neglexerint adhibere media, quibus se potuissent, indulto Principis, servare indemnes. HAUNOLD. *Tr. §. C. 1. Contr. 3.*

358. *Dico II.* Venantes contra prohibitionem justam, *per se loquendo*, non peccant continuo lethaliter: sed neque obligantur ad captam feram restituendam.

Prob. pars 1^a. quam cum COVARR. MOLINA, de LUGO tenent Theologi cum cæteris communiter, vel ex hac ipsa persuasione communi, quæ est optima interpretis legum. Sed et Principes, etsi, si velint, possint hac in re graviter in conscientia obligare subditos, mentem tamen suam, utrum velint eos graviter obligatos in conscientia, vel an exigenda poena contenti esse, non solent clare exprimere; præsertim, ob multas pecuniarias, aliasque poenas, quas solent a clanculariis fericidis exigere.

Dictum: *per se loquendo*. Per accidens enim eos posse peccare graviter, extra dubium est, sicque peccant 1°. ob nimiam ferarum stragem. 2°. Si, ut tanto securius ferire bestias possint, sacra negligant diebus festis. 3°. Ob neglectum rei œconomicæ, educationis prolium. 4°. Ob grave periculum gravis mulctæ, alteriusque poenæ cum magno rei domesticæ ac liberorum et conjugis detrimento, cui se exponunt, qui venationi clanculariæ constanter vacant. Tales igitur modis omnibus deferre debet confessarius, nec ante potest absolvere, quam seriam emendationem promiserint.

359. *Prob. pars 2^a.* 1°. Ex §. *feræ 12. Inst. de R. D. et L. 3. ff. de A. R. D.* ubi: *Quidquid autem eorum ceperimus* (in fundo etiam prohibito, de quo in præcedenti §. fit mentio, et quem particula *autem* respicit) *nostrum esse intelligitur.* 2°. Quia prohibitio naturalem libertatem feræ non aufert; nec per prohibitionem Princeps fit feræ dominus, quia prohibitione venandi fera non capitur; ergo adhuc cedit occupanti. 3°. Si esset obligatio restituendi feram captam; ergo vel ex titulo rei acceptæ, vel injustæ acceptionis; sed neutro ex titulo ista obligatio nasci potest: non ex primo; quia occupator feræ liberæ non accipit rem alienam; cum fera libera nullius sit: non ex altero; quia per prohibitionem Princeps nondum habet jus in re, sed tantum ad summum jus ad rem; sive feram; ergo: capiens non tenetur ad restituendam feram; sed unice, quanti intererat Principis, ipsius jus privative venandi læsum non fuisse. Unde licet talis occupatio injuriosa fuerit ac contra justitiam commutativam ad summum hoc sensu, quod læsum fuerit jus venandi soli reservatum Principi; non tamen contra justitiam commutativam fuit ob occupatam feram; quia in hanc jus proprietatis, vel reale non habuit.

360. *Obj. I.* Venatio concessa est homini non solum jure naturæ; sed etiam positivo divino: *Dominamini piscibus maris, et volatilibus cæli, et universis animantibus.* Genes. 1. v. 18.; ergo.

R. D. Ant. Concessa est, id est, *præcepta* est homini utroque jure, naturæ et divino *N.* hoc est, *permissa*, ac nisi publici boni causa restringatur a potestate superiore, quæ et ipsa a Deo est, ab eoque res cæteras libertati humanæ relictas, pro exigentia circumstantiarum illas prohibendi facultatem accepit *C.* jus naturale et divinum, relinquens libertatem homini capiendi feras, huic capiendi necessitatem non imponit; neque enim contra jus naturæ vel divinum peccabit, qui tota vita feram non capiet. Si ergo homo abstinere potest a capiendis feris, utique etiam consentire potest, ut Princeps solus capiat.

361. *Obj. II. L. 13. ff. de injur.* non potest quis prohiberi, piscari, vel aucupari; ergo jus venandi subditis prohiberi non potest.

R. D. Ant. Prohiberi non potest stante dispositione juris communis *C.* ubi hæc justa de causa immutata, vel sublata, vel non recepta *N.* Etiam FRIDERICUS Imperator 27. *Feud. 2.* in alienis fundis pacis servandæ causa venationem prohibuit.

Obj. III. In rebus meræ facultatis et arbitrii non curret præscriptio: sed venatio est meræ facultatis et arbitrii; ergo.

R. D. M. Nisi accedat unius prohibitio et alterius acquiescentia *C.* si hæc accedant *N.* Ut enim privatus, qui pluribus annis in aliquo loco solus venatur, ibique venari alios prohibet, sciente et non contradicente populo; præscribit jus venandi; sic quoque Principes.

362. *Obj. IV.* Venatio prohibita est boni publici causa; ergo hoc ipso prohibitio in conscientia et graviter obligat. *Conf.* Fericidas puniunt Principes gravissimis poenis, etiam corporis, quin aliquando mutilatione, poena capitali; ergo venari, stante prohibitione, grave peccatum esse debet.

R. C. A. N. Cons. Non omnia ideo obligant in conscientia, quæ majoris utilitatis publicæ gratia præcipiuntur, aut prohibentur; cum mediis aliis illa Reipublicæ utilitas obtineri possit, velut hic constituendo custodes vigiles, atque poenis animadvertendo in transgressores.

Ad Conf. N. Cons. quia poenæ jure humano statuta non semper, nec necessario peccatum supponunt, sed subinde culpam solum juridicam; nisi poena sit ejusmodi, quæ non infligitur, nisi peccato posito, ut excommunicatio. Poena vero mutilationis, aut capitis non posse venationem prohiberi, neque fericidas puniri communis est non Theologorum tantum, sed et Jurisconsultorum, etiam Protestantium assertio. Ac ratio est, quod nulla bestiam inter et vitam hominis sit proportio, poena autem, ut justa sit, delicto esse proportionata debet: unde dum aliquando fericidæ aut mutilati fuisse dicuntur, aut affecti poena capitali, id propter alia simul delicta factum; ut, quod forsitan custodes sylvarum telis petiverint, exercuerint latrocinia, etc.

Inst. 1. In fericidis non bestia capta, sed mandati Principis violatio et contemptus attenditur; ergo hac saltem de causa puniri poena mutilationis, vel capitali possunt.

R. N. Cons. 1°. Quia, ut ait HOPP. *ad §. feræ. Inst. de R. D.* mandatum Principis terminos habiles supponere debet, si scilicet delictum sit gravius;

alias enim mandatum esset injustum. 2º. Quia alia datur delinquentes corrigendi ratio, relegatio, incarceration, condemnatio ad operas publicas.

Inst. 2. Juste quis punitur suspendio ob decem ablatos aureos, vel imperiales; ergo etiam ob feras plures, quæ pretio illos aureos excedunt.

R. C. A. N. *Cons.* Si sermo sit de feris in naturali libertate constitutis, cum enim hæ nullius sint, furtum eas cædendo committi dici non potest, ut certe ait CARPZOV. in *Pract. Crim. Q.* 84. Aliud est de nummis, qui domino suo auferuntur. Præterea furtum jure naturæ illicitum est, non venatio.

363. *Obj. V.* Quomocumque obliget lex prohibens Principis, fericidæ clancularii tamen tenentur ad restitutionem captæ ferinæ prædæ; ergo. *Prob. Ant.* 1º. Quia *L. itaque ff. de furt.* nemo debet sentire commodum ex suo delicto: atqui contra prohibitionem venantes delinquent, si non graviter, saltem leviter theologice; et certe juridice; ergo. 2º. Peccans contra justitiam commutativam ad restitutionem tenetur: atqui venantes in fundo prohibito peccant contra justitiam commutativam; ergo. 3º. Qui privat alterum spe ad rem ipsi jure debitam, licet incertam, contra justitiam agit, *L. nec emptio. ff. de contrah. empt.*: atqui fericidæ sic privant Principem spe ad feram; ergo. 4º. Fericidæ clancularii passim *fures* appellantur, ut jure provinciali Bavarico alisque; quin CAROLUS V. Imperator in *Constit. pæn.* edicit, *piscantes in stagnis et piscinis furti teneri.* 5º. Saltem dum Principes vel vendunt jus venandi, vel in partem salarii, aut compensationem officiorum cedunt bene meritis, erit obligatio restituendi feram; quia tunc emptoris, vel donatarii jus læditur; sicut enim, qui fructus ex agris speratos emit, vel partum animalium, vel pisces ex jactu retis, habet jus adversus singulos, ne ipsum ab hoc jure spei impediant, ita hiic in præsentia materia.

R. N. *Ant. ad prob.* 1º. R. Sensum legis esse, quod nemini in materia legibus prohibita detur actio pro foro externo, nam verba legis sunt: *Nemo ex improbitate sua consequitur actionem.* Cæterum, licet non per se, tamen per accidens potest quis ex delicto habere commodum, saltem pro foro interno, ut, dum res de se non illicita lege pure pœnali prohibetur.

Ad 2º. R. 1º. N. M. universaliter; qui rem eandem emptori novo vendit secundo, et tradit, rem ipsam venditam, vel pretium hujus non tenetur emptori primo restituere; sed solum quanti hujus interfuit, rem alteri venditam non fuisse. Qui domino invito in ædes alienas irruit, hujus jus strictum lædit, non tamen tenetur ad quid restituendum, sed desistendum ab injuria.

R. 2º. D. M. Tenetur ad restitutionem, si agat contra justitiam commutativam rem alienam occupando, destruendo, vel lædendo C. lædendo solum jus ad rem alterius N. Tunc enim satisfaciet præstando injuriam, vel quanti intererat jus ad rem læsum non fuisse: at fera libera adhuc nullius est, nec in illa Princeps habet jus in re; ergo neque restitutionis legi subjacet. Deinde Principes non exigunt restitutionem feræ, sed ex magnanimitate solent contenti esse inflictione pœnæ.

Ad 3º. R. D. M. Quando illum privat spe dolo, fraude, vi C. secus N. At ita subditi Principes non impediunt. Deinde æstimationem spei non exigunt Principes, contenti inflictione pœnæ.

Ad 4º. R. Imperator loquitur de stagno, non a natura facto, sed ab hominibus; sive minore, in quo, sicut in piscina, pisces facilis capturæ sunt, nec naturali libertate gaudent. Vel si cum de stagno naturali majore loqui velis, vocat fures in sensu latiore, quatenus, ut fures solent, clancularie pisces capiunt; stricte enim fures dici non possunt, cum pisces et feræ in naturali libertate vagantes nullius sint; furtum vero proprie dictum sit ablatio alienæ rei.

Ad 5º. R. N. *Ass. prob. D.* Læditur jus reale emptoris, vel donatarii, quod in ipsa fera habet N. Empto enim, vel donato jure venandi, non ideo quis habet in feris liberis jus in re; proinde neque occupatæ debent restitui. Læditur jus, quod talis habet adversus alios, ne se invito venentur C. Pro hoc læso, ut nobis contra alios certum videtur, potest exigere satisfactionem, si contra lædentem velit instituere actionem injuriarum læso in jure concessam.

ARTICULUS III.

AN ET QUOMODO INVENTIONE ACQUIRATUR REI INVENTÆ DOMINIUM?

364. *Præmitto:* Res, quarum dominium inventione acquiri potest, aliæ sunt *derelictæ*, hoc est, quæ vel sub nullius unquam dominio fuerunt, ut margaritæ, conchilia, lapilli pretiosi in littore maris, venæ metallicæ; vel quorum dominium quis abjecit, ut de facto nullius sint, vel quæ quis abjecit animo non possidendi, quo reducitur *Thesaurus*. Censetur autem quis abjecisse, quæ vel ob longinquitatem temporis, ex quo dominus rei amplius sciri non potest, vel ratione aliarum circumstantiarum sunt moraliter recuperabilia: item, quas dominus prorsus non curat, nec agit, ut recipiat, quia scilicet vel sunt valoris exigui; vel nimis magni labores et sumptus faciendi essent. Hinc res, quæ navis levandæ causa in tempestate ejiciuntur navi, pro derelictis haberi non possunt, §. 4. *Inst. de R. D.* nam palam est, eas non eo animo abjici, quod quis eas habere nolit, sed quo magis cum ipsa navi periculum maris effugiat. Unde in *Bulla Cænæ* excommunicationi subjiciuntur, qui bona Christianorum naufragantium surripiunt; quæ tamen censura, juxta Cardinalem de Lugo, eos non attingit, qui prudenter ac verosimiliter judicant, neque dominum ipsum, neque alium ejus nomine has res vindicaturum.

Aliæ dicuntur *vacantes*, quarum dominus decessit sine omni hærede tam scripto in testamento, quam ab intestato.

Aliæ demum *incertæ* sunt, quorum dominus extare præsumitur, sed ignoratur. Rursum sunt duplicis generis: *incertæ ex delicto*, quales sunt, quæ habentur per furtum, fraudes, usuras a dominis non cognitis: per negligentiam in inquirendo domino, aut studiosam hujus omissionem: ex bello, ex telonio injusto: *incertæ sine delicto*, quæ sine delicto istiusmodi, sed e. g. habentur inventione fortuita, ut marsupii cum auro, annuli, etc. in via.

Porro ut censearis, rem aliquam invenisse, et acquisivisse inveniendõ, apprehensio est necessaria. Unde si ex duobus simul euntibus, unus prior altero jacentem gemmam viderit, alter vero eam apprehendendo priorem prævenerit, gemma hujus erit, *L. 1. §. 1. ff. de acquir. poss.* nisi forte is,